

Sevastopolja» [Elektronnyj resurs] // Gosudarstvennaja sistema pravovoj informacii RF. – Rezhim dostupa: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102171897>

19. U Krymu vdvichi zbil'shat' pryzov u rosijs'ku armiju [Elektronnyj resurs] // Krym SOS. – Rezhim dostupa: <http://krymsos.com/news/u-krymu-vdvichi-zbilshat-prizov-u-rosiisku-armiyu/>

20. Shhodo dotrymannja prav kryms'kotatars'kogo narodu v aneksovanomu Krymu. Analitychna zapyska. [Elektronnyj resurs] // NISD. – Rezhim dostupa: <http://www.niss.gov.ua/articles/1798/>

21. Za dva roky okupacii' u Krymu 22 ljudyny propaly bezvisty, – Dzhemiljev [Elektronnyj resurs] // Espresso. – Rezhim dostupa: http://espresso.tv/news/2016/04/06/za_dva_roky_okupaciyi_u_krymu_22_lyudyny_propaly_bezvisti_dzhemiljev

22. Zajava «O zaprete dejatel'nosti obshhestvennogo ob#edinenija v porjadke i po osnovanijam, predusmotrennym st. FZ ot 25.07.2002 №114-FZ «O protivodejstvii jekstremistskoj dejatel'nosti» [Elektronnyj resurs] // Oficijna storinka Medzhlisu u Fejsbuci. – Rezhim dostupa: <https://www.facebook.com/meclis.org/photos/pcb.7461409488.21477/746139262154979/?type=3&theater>. Dostup stanom na 4.4.2016

23. Obshhestvennoe ob#edinenie «Medzhlis krymskotatarskogo naroda» vključeno v perechen' obshhestvennyh ob#edinenij i religioznych organizacij, dejatel'nost' kotoryh priostanovlena v svjazi s osushhestvleniem imi jekstremistskoj dejatel'nosti [Elektronnyj resurs] // Minjust Rosii. – Rezhim dostupa: <http://minjust.ru/mobile/mobile/press/news/obshchestvennoe-obedinenie-medzhlis-krymskotatarskogo-naroda-vključeno-v-perechen>

24. Po isku prokurora respubliki vyneseno reshennie o zaprete dejatel'nosti t.n. Medzhlisa krymsko-tatarskogo naroda [Elektronnyj resurs] // PRK. – Rezhim dostupa: <http://rkproc.ru/ru/news/po-isku-prokurora-respubliki-vyneseno-reshenie-o-zaprete-deyatelnosti-tn-medzhlisa-krymsko>

25. «Aneksovana» osvita v tymchasovo okupovanomu Krymu. Monitoryngovyj zvit / Ukr. nezalezh. centr polit. doslidzh.: Za zag. red. Ju. Tyshhenko, O. Smirnova. – K.: Agentstvo «Ukrai'na», 2015.

26. Proekt Zakonu pro vnesennja zminy do statii 7 Zakonu Ukrai'ny «Pro zabezpechennja prav i svobod gromadjan ta pravovyj rezhym na tymchasovo okupovanij terytorii' Ukrai'ny» (shhodo zabezpechennja prava na zdobuttja osvity) [Elektronnyj resurs] // VRU. – Rezhim dostupa: http://w1.l1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57956

27. Osvita dlja Krymu [Elektronnyj resurs] // Osvita dlja Krymu. – Rezhim dostupa: <http://educrimea.org/>

28. Rezul'taty zagal'nonacional'nogo sociologičnogo opytuvannja, provedenogo v ramach proektu «Nacional'nyj dialog» Status Krymu kriz' pryzmu gromads'koi' dumky [Elektronnyj resurs] // Mizhnarodnyj centr perspektivnyh doslidzen'. – Rezhim dostupa: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/national_dialogue_opinion_poll_2_part_ua.pdf

29. Chy jde vina mizh Rosijeju i Ukrai'noju [Elektronnyj resurs] // Kyi'vs'kyj mizhnarodnyj instytut sociologii'. – Rezhim dostupa: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=609&page=1>

30. Prezentacija informacijnoi' kampanii' «Krym – ce Ukrai'na» [Elektronnyj resurs] // Ukrinform. – Rezhim dostupa: <http://www.ukrinform.ua/rubric-presentation/1969954-prezentacia-informacijnoi-kampanii-krimce-ukraina.html>

31. Dumky naselennja shhodo majbutn'ogo Krymu [Elektronnyj resurs] // Fond «Demokratychni inicjatyvy» imeni Il'ka Kucheriva ta sociologična sluzhba Centru Razumkova. – Rezhim dostupa: <http://dif.org.ua/article/maybutne-krymu-chi-mozhliva-reintegratsiya-yak-i-koli-zagalnonatsionalne-i-ekspertne-opytuvannya>

32. Krym. Aneksovana vlasnist' / Tyshhenko Ju., Kazdobina Ju., Djachuk M.; Za zag. red. Ju. Tyshhenko. – Kyi'v: TOV «Agenstvo» Ukrai'na, 2016.

33. Ukrai'na zbil'shyt' sumu zbytkiv za aneksiju Krymu vdvichi [Elektronnyj resurs] // Krym SOS. – Rezhim dostupa: <http://krymsos.com/news/ukrayina-zbilshit-sumu-zbitkiv-za-aneksiyu-krymu-vdvichi/>

Degterenko A., PhD (Political Sciences), associate professor, head of the ethnic and political sector of the National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), degterenko@niss.gov.ua

The prospective of reintegration of a temporally occupied territory of the Crimea by means of guarantee of rights and liberties of Ukrainian citizens

The article stresses that timely and effectively guarantees by Ukraine the rights and liberties of its citizens is one of accessible mechanisms of reintegration of the population of the temporarily occupied territory of the Crimea. There are given propositions for providing such policy.

There analyzed modern situation concerning guarantees of the rights and liberties of Ukrainian citizens in the occupied Crimea on the basis of the reports as far as the situation with human rights in Ukraine of the Administration of the Supreme Commissioner in human rights of the UNO; information of Human Rights Watch, Amnesty International and Freedom House; reports of the OSCE; reports about the situation with human rights of the Office in Democracy Questions, human rights and works of the State Department of the USA; reports of the Ukrainian Helsinki Union; annual reports of the Attorney of the Supreme Council of Ukraine in human rights questions; monitorings of the Crimean field mission in human rights; «The Crimea SOS»; the Crimean Human Rights Group; the Initiative Group in Human Rights in the Crimea; sociological polls of the International Sociology Institute in Kiev; International center of the prospective researches and so on.

Keywords: reintegration, temporally occupied territory, Crimea, guarantee of rights and liberties, Ukrainian citizens

* * *

УДК 327:913

Lawrinienko W.,
profesor Narodowego Pedagogicznego Uniwersytetu
im. M. Dragomanowa (Ukraina, Kijów), lv2008@ukr.net

Drzewicki A.,
Dr., Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu
Wrocławski (Polska, Wrocław), lv2008@ukr.net

WOJNA NA UKRAINE JAKO POLE REALIZACJI NIEMIECKIEJ POLITYKI NA RZECZ ZAPOBIEGANIA KONFLIKTOM

Z punktu widzenia RFN, proces rozbudowy mechanizmów zapobiegania konfliktom służy wzmocnieniu dotychczasowych instrumentów oddziaływania na konflikty zbrojne. Pozwalają one uelastycznic niemiecką politykę bezpieczeństwa. Dają możliwość wyjść jej poza dotychczasowe ramy jej realizacji, określone z jednej strony przywiązaniem do instrumentów klasycznej dyplomacji, z drugiej zaś «samoo graniczeniem» i lękiem przed stosowaniem środków militarnych. W konsekwencji w niemieckiej polityce działań prewencyjnych decydującą rolę odgrywają środki polityczne, dyplomatyczne, finansowe, wzmocnione przez odpowiedni system kształcenia i transfer wiedzy do państw objętych konfliktami («mechanizmy cywilne»). Odzwierciedla to idea «prymatu środków cywilnych nad militarnymi». W przypadku konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, polityka niemiecka spotkała się jednak z problemem, który z punktu widzenia funkcjonowania ładu międzynarodowego wydaje się być nie do przezwyciężenia, a mianowicie z agresywną, neoimperialną polityką Rosji. Fakt ten zdecydowanie ogranicza możliwości skutecznego oddziaływania Berlina na sytuację na Ukrainie. W konsekwencji można stwierdzić, iż konflikt rosyjsko-ukraiński stawia przed niemiecką polityką bezpieczeństwa nowe wyzwania, których podjęcie może zaowocować z jednej strony zwiększeniem zdolności prewencyjnych RFN, z drugiej zaś załamaniem dotychczasowego przekonania o realnej skuteczności dotychczas stosowanych środków.

Słowa kluczowe: Republika Federalna Niemiec (RFN), dyplomacja prewencyjna, zapobieganie konfliktom, konflikt rosyjsko-ukraiński, reagowanie kryzysowe, Ukraina, Federacja Rosyjska, polityka bezpieczeństwa, stosunki niemiecko-rosyjskie, Format Normandzki, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE).

(стаття друкується мовою оригіналу)

Z punktu widzenia prowadzonych rozważań na temat niemieckiej polityki prewencyjnej (działania prewencyjne, zapobieganie konfliktom) [1], jak również w kontekście analizy wypowiedzi poszczególnych polityków, można stwierdzić, iż obecnie najważniejszym wyzwaniem przed nią stojącym jest przezwyciężenie sytuacji kryzysowych i konfliktowych na obszarze Ukrainy, Sudanu, Sudanu Południowego i w Syrii. Przy czym, nie ulga wątpliwości, iż to jednak konflikty na Ukrainie oraz na szeroko rozumianym Bliskim Wschodzie (gł. Syria) odzwierciedlają zasadnicze dylematy Berlina w sferze bezpieczeństwa. W obliczu wydarzeń zachodzących na tych obszarach działania prewencyjne znalazły się na granicy możliwości i zasadności ich stosowania [2]. Pomijając intensywność tych konfliktów oraz złożoność ich uwarunkowań, można stwierdzić, iż stawiają one przed niemiecką polityką w obszarze przezwyciężania konfliktów nowe wyzwania, których podjęcie zaowocować może z jednej strony

зwiększeniem zdolności prewencyjnych Niemiec, z drugiej zaś załamaniem dotychczasowego przekonania o realnej skuteczności tego rodzaju środków.

Wśród problemów, z którymi musi zmierzyć się niemiecka polityka prewencyjna na pierwszym miejscu znajduje się problem Rosji i podwójnej roli jaką ona odgrywa w procesie przewycięzania konfliktów, rozpatrywanych zarówno w sposób ogólny, z punktu widzenia funkcjonowania systemu międzynarodowego bezpieczeństwa, jak i szczegółowy, w kontekście założeń niemieckiej polityki bezpieczeństwa. W obecnej sytuacji istnieje potrzeba określenia strategii poradzenia sobie ze zjawiskiem, w którym FR występuje z jednej strony jako agresor lub przynajmniej generator konfliktów zbrojnych, umiejętnie potrafiący «zarządzać» destrukcyjnym potencjałem tkwiącym w systemie międzynarodowego bezpieczeństwa, z drugiej zaś strony o ile nie jako sojusznik, to przynajmniej jako niezbędny element dla powodzenia procesów transformacji konfliktów od Bałkanów po Półwysep Koreański [3].

Drugi dylemat niemieckiej polityki prewencyjnej dotyczy konieczności odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu jest możliwe i skuteczne stosowanie «cywilnych» mechanizmów, szczególności w sytuacji «powrotu» do nadmiernego stosowania siły i środków militarnych, w myśl zasady *hard power*, w coraz bardziej zanarchizowanym środowisku międzynarodowym. W tym kontekście rodzi się też kolejna kwestia: w jakim zakresie Niemcy są gotowe do poszerzenia swojego prewencyjnego arsenału instrumentów o kolejne środki wojskowe (m.in. dla zmniejszenia swojej podatności na militarne naciski innych państw w procesie przewycięzania konfliktów [4]) lub też przynajmniej, w jakim stopniu są one gotowe zaakceptować wzrost znaczenia środków wojskowych w działaniach prewencyjnych, realizowanych być może także kosztem możliwości stosowania mechanizmów «cywilnych».

Kolejny dylemat dotyczy poszukiwania odpowiedzi na pytanie, co stanowi główny cel działań prewencyjnych – czy tylko stan *pokoju negatywnego*, rozumiany jako doprowadzenie do sytuacji, nawet chwilowej, wolnej od przemocy, czy też szeroko rozumiana transformacja poszczególnych pól konfliktów, obliczona w dużej mierze na ochronę praw człowieka i wprowadzanie zasad demokracji, a przede wszystkim przywrócenie i ugruntowanie określonych zasad porządku międzynarodowego.

Czwarte zagadnienie, odnoszące się dzisiaj bardziej do potencjalnego niż realnego problemu, dotyczy zdolności Niemiec do wyjścia poza «multilateralny wymiar» działań prewencyjnych. Co prawda kwestia ta nie posiada na dzień dzisiejszy charakteru priorytetowego, to jednak, jak pokazuje konflikt rosyjsko-ukraiński wokół Krymu i Donbasu, gdzie RFN pełni rolę głównego – jeżeli tak naprawdę nie jedynego – negocjatora w procesie jego transformacji, dość szybko stanąć może ona na agendzie. Mimo formalnego wpisywania swoich działań w ogólną politykę UE (tzw. europejskie reguły) oraz uczestnictwa Francji w bezpośrednich negocjacjach, nie ulga wątpliwości, iż to Niemcy odgrywają w procesie przewycięzania konfliktu na Ukrainie decydującą rolę [5]. Co więcej, z czasem szczególnie w sytuacji dość słabego zaangażowania się w rozwiązywanie konfliktu USA lub też – z drugiej strony – w kontekście pewnych sporów niemiecko-amerykańskich, jak na przykład wokół kwestii

przekazania Ukrainie broni defensywnej, tego rodzaju dylematy mogą się nasilać [6]. Oznacza to, iż być może władze niemieckie w niedługim czasie staną nie tylko przed problemem wyboru sposobu działania: «indywidualnie» (bazując na własnym potencjale, także rozumianym jako specjalne, indywidualne relacje między sobą głównych polityków rosyjskich i niemieckich) czy też «wspólnie» (bazując teoretycznie na synergicznym wysiłku wspólnoty międzynarodowej), ale również będą musiały zmierzyć się – w pewnej określonej sytuacji, tak jak w przypadku konfliktu na Ukrainie – z pytaniem dotyczącym skuteczności własnych działań prewencyjnych, lub też jej braku, w zależności od wyboru jednego lub drugiego z wymienionych rozwiązań.

Strategia rozwiązania konfliktu

Jak już wspomniano, w sposób niepodważalny to Niemcy odgrywają w procesie przewycięzania konfliktu na Ukrainie dominującą rolę. Jest to nie tylko konsekwencja wciąż istniejących «specjalnych stosunków» pomiędzy Rosją i RFN, czy też bezpośredniego zaangażowania w rozwiązywanie konfliktu kanclerz A. Merkel i ministra F.-W. Steinmeiera, ale również akceptacji tego rodzaju aktywności przez państwa europejskie, z Ukrainą włącznie.

Sam konflikt na Ukrainie w całej swojej rozciągłości odzwierciedla również główne problemy i dylematy stojące przed niemiecką polityką w zakresie działań prewencyjnych. Dlatego też punkt ciężkości rozważań na temat skuteczności i możliwości ich realizacji przez RFN skupia się wokół kwestii Rosji i jej swoistej podwójnej roli, jaką odgrywa ona w sferze międzynarodowego bezpieczeństwa. Z jednej strony jest ona bowiem siłą generującą konflikty (a nawet mniej lub bardziej otwarte wojny), przyjmującą rolę uczestniczącej w niej strony (przy czym oficjalnie nie potwierdza tego rodzaju stanu rzeczy), z drugiej zaś stanowi podmiot nieodzowny dla ich rozwiązania. Tego rodzaju sytuacja jest powszechnie znana, ale realnie nie ma możliwości jej zmiany, co w dużej mierze wiąże się zarówno z silną pozycją międzynarodową Rosji, ale także zdolnością władz rosyjskich do «elastycznego» i zarazem «twardego» zarządzania konfliktami, odpowiednio do swoich trwałych interesów. W konsekwencji, nie tylko Niemcy, ale także większość społeczności międzynarodowej, pozostaje w sytuacji ograniczonej możliwości oddziaływania na Moskwę, a przez to skutecznej realizacji działań prewencyjnych o charakterze *następczym*. W tym kontekście warto również przypomnieć, iż FR pozostaje stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, a więc organizacji, która w zgodnej opinii władz niemieckich stanowi główną płaszczyznę rozwijania międzynarodowych «strategii prewencyjnych». Całościowo skutkuje to przekonaniem, iż niezależnie od stanu konfliktu na Ukrainie i roli jaką odgrywa w nim Rosja, budowanie długotrwałego, stabilnego ładu europejskiego może być realizowane zawsze z udziałem Moskwy, nigdy zaś przeciw niej. Przy czym stawia się tu pewien warunek. Także sama FR musi zdefiniować swoje interesy wobec Europy, wyzbyc się traktowania jej w kategoriach przeciwnika czy nawet wroga, i wreszcie określić w jakim stopniu chce uczestniczyć wspólnie z innymi krajami w budowaniu systemu europejskiego bezpieczeństwa [7].

Biorąc pod uwagę powyższe, można stwierdzić, iż niemiecka polityka wobec FR realizowana jest w formule: «angażowania», w oparciu o instrumenty składające się na

działania *stricte* prewencyjne, oraz «powstrzymywania», w oparciu o mechanizm sankcji [8]. Odpowiednio do tego, działania niemieckie bazują na instrumentach głównie dyplomatycznych, a dopiero w przypadku braku ich skuteczności, spowodowanej taką czy inną postawą Moskwy, stosowane są sankcje. Warto jednak przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż tej sytuacji nawet proces nakładania na państwo rosyjskie różnego rodzaju sankcji nie jest traktowany jako cel sam w sobie [9]. Co więcej uznaje się, że ewentualne destabilizacja gospodarki rosyjskiej za pomocą zbyt daleko idących sankcji, może doprowadzić wyłącznie do pogłębienia deficytu bezpieczeństwa na obszarze Europy Środkowej i Wschodniej [10].

Patrząc na dotychczasowe działania władz niemieckich, podejmowane w obszarze prewencji konfliktu ukraińskiego, można stwierdzić, iż ich aktywność ukierunkowana jest przede wszystkim na utrzymanie pola dialogu z Rosją. Biorąc pod uwagę strukturę i dynamikę konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, głównym celem polityki niemieckiej jest realizacja działań w formule prewencji *następczej*, obliczonej na ograniczenie zakresu konfliktu, zarówno w wymiarze jego dynamiki, jak i zasięgu terytorialnego, a następnie jego stopniowe wygaszenie. Dopiero później możliwe jest – przynajmniej teoretycznie – osiągnięcie drugiego celu, a mianowicie powrotu do starych zasad i norm funkcjonowania ładu międzynarodowego, istniejących przed wybuchem konfliktu. Precyzując, oznacza to, iż niemiecka strategia wobec konfliktu na Ukrainie z założenia obliczona jest na osiągnięcie dwóch celów. Pierwszym z nich, rozpatrywanym w krótkim i średnim horyzoncie czasowym, jest transformacja konfliktu (jego deeskalacja i rozwiązanie) oraz zminimalizowanie i neutralizacja (bądź wygaszenie) «agresywnego» potencjału Rosji, wymierzonego w państwo ukraińskie. Drugim zaś, rozpatrywanym długofalowo, jest zintegrowanie Moskwy w ramach europejskiej architektury bezpieczeństwa, a w konsekwencji doprowadzenie do odbudowy i wzmocnienia ładu międzynarodowego, m.in. poprzez wzmocnienie pozycji ONZ [11].

Zgodnie z założeniami władz niemieckich, pierwszy cel ma zostać osiągnięty w czterech etapach, które poniekąd odpowiadają strukturze działań prewencyjnych:

- Etap pierwszy: ograniczenie dynamiki i zakresu konfliktu w oparciu o środki dyplomatyczne;
- Etap drugi: wygaszenie konfliktu;
- Etap trzeci: określenie płaszczyzny dialogu;
- Etap czwarty: polityczne rozwiązanie konfliktu [12].

Instrumenty oddziaływania na konflikt

Jak pokazuje jednak rzeczywistość, RFN w swoich działaniach musi liczyć się z wieloma przeszkodami, które w sposób bezpośredni rzutują nie tylko na skuteczność stosowanych środków (dotyczy to zarówno mechanizmów prewencyjnych, jak i samych sankcji), ale przede wszystkim na ich ograniczoną ilość.

Obecnie można wymienić dwa główne mechanizmy oddziaływania Berlina na konflikt na wschodzie Ukrainy, a mianowicie: Format «Normandzki» («Czwórka Normandzka») oraz system OBWE.

«Format Normandzki» został powołany w dniu 6 VI 2014 r., a w jego skład wchodzi przedstawiciele Francji, Niemiec, Rosji i Ukrainy (ministrowie spraw zagranicznych lub głowy państw). Stanowi on główną płaszczyznę oddziaływania niemieckiej dyplomacji na konflikt, co

odzwierciedla poniekąd wzrastającą *potęgę* [13] Niemiec, które w jego ramach działają praktycznie poza systemem UE. Przyjęte rozwiązanie ogranicza również możliwości włączenia się w proces negocjacyjny USA, jak również innych państw europejskich, dzięki czemu spada ryzyko blokowania lub też ograniczania decyzji niemieckich. Z drugiej strony ilustruje również oczekiwania rosyjskie i ukraińskie. W pierwszym przypadku chodzi o możliwość spełnienia od dawna wysuwanego postulatu strony rosyjskiej, dotyczącego prowadzenia bezpośredniego dialogu tylko z najważniejszymi państwami UE (także w systemie bilateralnym), nie zaś z Unią jako całością. W drugiej sytuacji, strona ukraińska uzyskuje sposobność pozostawania w bezpośrednim, długotrwałym kontakcie z najsilniejszymi, decyzyjnymi krajami UE, mającymi realny wpływ zarówno na proces eurointegracyjny, jak i na przyszłość relacji rosyjsko-ukraińskich.

Drugim mechanizmem, który może być wykorzystywany przez dyplomację niemiecką jest OBWE. Z organizacją tą Berlin wiąże w ostatnim czasie duże nadzieje, co jest poniekąd konsekwencją zarówno faktu objęcia w niej przewodnictwa przez Niemcy w 2016 r., jak również planowanego wzmocnienia niemieckiego udziału osobowego i finansowego oraz zaangażowania się w rozbudowę jej zdolności prewencyjnych i antykrizysowych [14]. Najbardziej widocznym przejawem aktywności tej organizacji, obliczonym na deeskalację konfliktu jest licząca ok. 500 osób Specjalna Misja Monitorująca, która działa na Ukrainie od marca 2014 r. Jej głównym celem jest stała obserwacja sytuacji (przede wszystkim przestrzegania zawieszenia broni) oraz regularne raportowanie. Jednocześnie, na terenie konfliktu realizowana jest od lipca 2014 r. jeszcze jedna misja OBWE (o bardzo ograniczonym składzie osobowym), a mianowicie Misja Obserwacyjna na rosyjskich przejściach granicznych Donieck i Gukowo [15].

Ponadto przedstawiciele OBWE, podobnie jak Rosji i Ukrainy, wchodzi w skład Trójstronnej Grupy Kontaktowej ds. konfliktu na Ukrainie, która stanowi główny, bezpośredni mechanizm prowadzenia negocjacji pomiędzy Moskwą i Kijowem, uwzględniający również pozycję i stanowisko władz tzw. Ługańskiej Republiki Ludowej oraz Donieckiej Republiki Ludowej. Efektem ich działań jest m.in. podpisanie porozumień określających zarówno warunki, jak i ustanawiających stan zawieszenia broni między stronami konfliktu (Mińsk I –19 IX 2014 oraz Mińsk II – 12 II 2015). Samo powołanie grupy jest efektem porozumienia wypracowanego 2 VII 2014 r. przez uczestników «Formatu Normandzkiego». Grupa Normandzka pełni w stosunku do Trójstronnej Grupy Kontaktowej funkcję wspierającą oraz kontrolującą wdrażanie wypracowanych przez tą ostatnią porozumień.

Pozostałe mechanizmy mają znaczenie drugorzędne i są w większości nastawione na wsparcie procesu budowania systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Ukrainy. Składają się na nie m.in. następujące instrumenty, w większości o charakterze multilateralnym: obserwacja sytuacji mniejszości narodowych na obszarze Ukrainy, podnoszenie poziomu świadomości społecznej w zakresie ochrony praw człowieka, wsparcie finansowe i konsultacyjne dla reformy sektora bezpieczeństwa cywilnego Ukrainy, reforma policji i służb specjalnych (m.in. *The European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine, EUAM Ukraine*).

Do wymienionych instrumentów oddziaływania na konflikt można zaliczyć wspomniany już wcześniej mechanizm sankcji, który jednak jako taki wykracza poza klasycznie rozumiane środki działań prewencyjnych.

Ograniczone możliwości kreowania i stosowania mechanizmów prewencyjnych w warunkach konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, są wynikiem bardzo złożonych i skomplikowanych uwarunkowań, zarówno politycznych, jak i ekonomicznych, do których należy zaliczyć:

- ograniczone spektrum mechanizmów politycznego i pozapolitycznego oddziaływania na Rosję (praktycznie tylko pewnego typu sankcje polityczne i gospodarcze);

- podatność Niemiec na «argumenty siły» [16];

- określony przez Moskwę wysoki próg osiągnięcia kompromisu (określa małą podatność strony rosyjskiej na kompromis, czy też poszukiwanie wartości dodanej, przy jednoczesnym wysokim poziomie żądań wystosowanych w trakcie negocjacji);

- brak możliwości pełnego, międzynarodowego izolowania Rosji (potrzebna do rozwiązywania innych konfliktów);

- różnice w łonie UE co do głównych założeń polityki wobec FR, a przede wszystkim zakresu uwzględniania jej politycznych interesów w Europie;

- wyraźnie pro rosyjska postawa części niemieckich elit politycznych i gospodarczych, reprezentowanych przede wszystkim przez współrządzającą SPD oraz Wschodnią Komisję Niemieckiej Gospodarki (Ost-Ausschus der Deutschen Wirtschaft, OADW) [17], które domagają się wprost, o ile nie pełnego zniesienia, to przynajmniej daleko idącego ograniczenia sankcji wobec Rosji i zaniechania prób jej międzynarodowego izolowania [18].

Dodatkowym problemem dla niemieckiej dyplomacji jest konieczność unikania jednoznacznego zdefiniowania Rosji jako agresora, przy jednoczesnym uwzględnianiu jej pozycji jako czynnego uczestnika procesu negocyjnego. Jest to sytuacja o wiele trudniejsza z punktu widzenia stosowania środków przeciwdziałania kryzysu niż w przypadku konfliktu w Naddniestrzu czy też nawet wojny rosyjsko – gruzińskiej (sierpień 2008 r.). W pierwszym przypadku, poza samym początkiem konfrontacji, wojska rosyjskie nie angażowały się w sposób bezpośredni i otwarty w działania militarne, co było również konsekwencją dość szybkiego «zamrożenia» konfliktu. W konsekwencji, od samego początku Rosja traktowana była jako gwarant stabilności sytuacji, czynnie uczestnicząc w procesie pokojowym w formacie 5+2 (obserwatorzy: UE, USA; mediatorzy: Federacja Rosyjska, Ukraina, OBWE oraz strony konfliktu: Mołdawia, Naddniestrze). Proces ten od 2006 r. był zawieszony, po czym od 2011 r. został ponownie wprowadzony w życie w efekcie ustaleń na spotkaniu Dmitrija Medwedjewa i kanclerz Angeli Merkel w Mesebergu (*memorandum z Mesebergu*, 4–5 VI 2010 r.), co zaowocowało czynnym zaangażowaniem się Niemiec w proces pokojowy. W drugim przypadku Rosja została od samego początku zdefiniowana jako strona w krótkotrwałym konflikcie zbrojnym (wojna ograniczona w sensie czasu, celu oraz zakresu stosowanych sił i środków), który usankcjonował stan faktyczny (oderwanie się Abchazji i Południowej Osetii od Gruzji). Moskwa dość szybko wycofała się z niego, w dużej mierze pod wpływem zachodnioeuropejskich mediacji, przede wszystkim francuskich, ale prowadzonych przy dyplomatycznym wsparciu Niemiec [19].

Jeszcze innym problemem jest kwestia uniknięcia przez RFN swoistych politycznych «pułapek», kreowanych intensywnie przez stronę rosyjską. Tego rodzaju przykładem jest choćby próba przedstawienia «konfliktu o Ukrainę» jako przejawu rywalizacji, czy też bezpośrednio konfliktu na linii USA–Europa. W tym kontekście Ukraina prezentowana jest przez władze w Moskwie jako państwo pozostające pod pełnym wpływem i kontrolą Stanów Zjednoczonych, które poprzez swoje działania, przy poparciu niektórych krajów UE, jak np. Polski i Litwy, może doprowadzić do podziału kontynentu europejskiego i jego destabilizacji [20]. Różnice zdań między RFN i USA, istniejące i narosłe wokół kwestii wsparcia Ukrainy bronią defensywną, pokazują, iż pojawienie się na tym tle ewentualnych głębszych podziałów w Europie nie jest do końca niemożliwe [21].

Także wspomniana wyżej podatność Niemiec na argumenty «siły» nie jest zjawiskiem sprzyjającym skutecznemu osiągnięciu określonych przez Berlin celów. W tego rodzaju sytuacji każdorazowo, gdy dochodzi do ponownego wybuchu lub zaostrzenia konfrontacji, zmniejsza się «twardość» władz niemieckich w stosunku do Rosji i zwiększa gotowość do kompromisu lub ustępstw. Potęguje się również strach przed podejmowaniem działań mogących zakłócić dotychczasowy proces «wygaszenia» konfliktu. Konsekwencją tego rodzaju podejścia jest m.in. sprzeciw władz niemieckich wobec możliwości dostarczenia na Ukrainę broni defensywnej lub też naciski na Ukrainę w sprawie jak najszybszego wprowadzenia zmian w konstytucji oraz przyjęcia ustawy o specjalnym statusie dla «niektórych rejonów obwodów donieckiego i ługańskiego», nawet przed formalnym wypełnieniem zobowiązań, wynikających z porozumienia Mińsk II, przez «separatystów» i Rosję [22].

Jak widać, środowisko, w którym realizowane są działania prewencyjne Niemiec, z punktu widzenia ich skuteczności oraz możliwości pełnej realizacji jest skrajnie nieprzyjazne. Tym samym, ramy dla aktywności Berlina są realnie dość ograniczone. Dodatkowo, biorąc pod uwagę fakt, iż sankcje nałożone na Rosję również nie przynoszą spodziewanych rezultatów w obszarze oddziaływania na konflikt, można dojść do wniosku, że możliwość jednoczesnego osiągnięcia obu celów postawionych sobie przez władze niemieckie są raczej nikłe. W konsekwencji może się okazać, iż permanentny stan zawieszenia broni, który ma miejsce na obszarze wschodniej Ukrainy, rozumiany jako praktyczny przejaw deeskalacji konfliktu, stanie się jedynym, aczkolwiek niekoniecznym długotrwałym osiągnięciem niemieckiej dyplomacji prewencyjnej. Sukcesem połowicznym, sam stan przerwania walk bowiem nie świadczy o «wygaszeniu» konfliktu czy też jego trwałej transformacji. Oznacza to, że drugi cel, jakim jest przywrócenie i wzmocnienie stabilności oraz porządku międzynarodowego sprzed konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, nie będzie miał szans na urzeczywistnienie.

Wnioski. Dla Berlina proces rozbudowy i wzmocnienia mechanizmów prewencyjnych jest próbą wyznaczenia «trzeciej drogi» w polityce bezpieczeństwa. Jest wyborem pomiędzy dwoma dominującymi dotychczas sposobami rozwiązywania kryzysów międzynarodowych, pomiędzy pasywnością klasycznej dyplomacji a radykalnością rozwiązań militarnych. Co ważne jednak, w żadnym wypadku wybór ten nie stanowi formy zerwania z dotychczasowymi instrumentami pozostającymi w

dyspozycji niemieckiej polityki bezpieczeństwa. Jest to raczej proces racjonalnego wzmacniania dotychczasowych mechanizmów i jednocześnie uzupełniania brakujących zasobów. Istotne jest również to, iż obecnie niemieckie władze i elity polityczne – w przeciwieństwie do swoich poprzedników z lat 90. XX w. – posiadają dużą świadomość własnych ograniczeń, wynikających z kultury strategicznej [23] RFN, kształtu sceny politycznej, dominujących w społeczeństwie poglądów, a przede wszystkim z uwarunkowań międzynarodowych, czego najlepszym przykładem jest kwestia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego.

Z punktu widzenia analizy całości niemieckiej polityki bezpieczeństwa można uznać, iż działania prewencyjne pozwalają utrzymywać ją w ramach wyznaczonych przez zmianę, ale nadal dość «pacyfistyczną» kulturę strategiczną [24]. Są one sprawnym mechanizmem przewyższania «samoograniczenia», który pozwala Berlinowi na wykorzystywanie swojej potęgi do kształtowania rzeczywistości międzynarodowej. Są więc instrumentem służącym przekształceniu potęgi biernej (potencjał) w potęgę czynną (zdolność wykorzystania potencjału), a tym samym zaspakajaniu naturalnych interesów państwa i budowaniu jego pozycji międzynarodowej, nie rzadko odpowiednio do oczekiwań sojuszników.

Działania prewencyjne odpowiadają również nowej tendencji w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec, która zakłada odejście od narracji historycznej oraz przewyższanie «samoograniczenia», zarówno w sferze politycznej, ideologicznej, jak i prawnej. Poprzez swoją specyfikę wpisują się one w przyszłościową niemieckiej aktywności ideę «odpowiedzialności za działania», prowadząc tym samym do dalszej modyfikacji i racjonalizacji strategii Berlina.

W przypadku konfliktu na Ukrainie, działania władz niemieckich napotykać jednak na problemem, który z punktu widzenia funkcjonowania dzisiejszego ładu międzynarodowego wydaje się być nie do przewyższania. Z wyzwaniem, które rozpatrywane przez pryzmat racjonalnych zachowań politycznych wydaje się nie do podjęcia. Chodzi o specyficzną politykę FR, którą najprościej nazwać «neoimperialną». Środowisko, w którym realizowane są działania prewencyjne Niemiec jest skrajnie trudne i nieprzyjazne, a liczba mechanizmów oddziaływania na strony konfliktu raczej niewielka. Tym samym ramy dla aktywności Berlina są realnie dość ograniczone, podobnie jak wiara w możliwość całościowego rozwiązania tego kryzysu. Odnosząc się do specyfiki i złożoności konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, można stwierdzić, iż stawiają one przed niemiecką polityką bezpieczeństwa nowe wyzwania, których podjęcie zaowocować może z jednej strony zwiększeniem zdolności prewencyjnych RFN, z drugiej zaś załamaniem dotychczasowego przekonania o realnej skuteczności tego rodzaju środków.

References

1. Pojęcie Działania Prewencyjne stanowi definicyjne rozszerzenie pojęcia Dyplomacja Prewencyjna. W przeciwieństwie do Dyplomacji Prewencyjnej, nie odnosi się ono tylko do stosowania środków dyplomatycznych, ale uwzględnia możliwość stosowania również innych mechanizmów, m.in. przymusu, nacisku. Ponadto Działania Prewencyjne są przeprowadzane nie tylko w sytuacji poprzedzającej zaistnienie konfliktu, lecz także w jego trakcie, a niekiedy również po jego zakończeniu (aby zapobiec zbyt szybkiemu powrotowi do konfrontacji). Odpowiednio do tego można je podzielić na: Działania Prewencyjne Uprzedzające (przed wybuchem konfliktu,

środki polityczno-dyplomatyczne) oraz Działania Prewencyjne Następcze (w trakcie konfliktu, środki polityczno-dyplomatyczne, jak również wojskowe). O ile celem pierwszych jest usunięcie lub złagodzenie przyczyn konfliktu zanim on wybuchnie, o tyle w drugim przypadku chodzi o jego deeskalację oraz transformację, a w niektórych ujęciach także niedopuszczenie do powrotu konfliktu już po jego zakończeniu. W tym kontekście można uznać, iż pojęcie działania prewencyjne uprzednie jest tożsame z pojęciem Zapobieganie konfliktom i zakresem działań podejmowanych w ramach operacji reagowania kryzysowego prowadzonej pod tą samą nazwą; Zob. H. J. Sokalski, *Odrobina prewencji: dorobek dyplomacji prewencyjnej ONZ w Macedonii*, Warszawa 2007. – S.30–31, 38–39.

2. *Vierter Bericht der Bundesregierung ueber die Umsetzung des Aktionsplans: «Zivile Krisenpraevention, Konfliktloesung und Friedenskonsolidierung»*, Berichtszeitraum: VI 2010 – V 2014, Auswaertiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/691220/publicationFile/199299/Aktionsplan-Bericht4-de.pdf (12 II 2016).

3. Por. A. Drzewicki, *Współczesny wymiar stosunków niemiecko-rosyjskich*, «Biuletyn Niemiecki» 2012, nr 26, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej / Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2012. – S.7–9.

4. Por. A. Kwiatkowska-Drozd, K. Fymark, *Deutschland im Russland-Ukraine-Konflikt: eine politische oder eine humanitaere Aufgabe?*, «Ukraine-Analysen», 24 III 2015, nr 148. – S.5.

5. Zob. C. Major, Ch. Moelling, *Zwischen Krisen und Verantwortung: Eine erste Bilanz der neuen deutschen Verteidigungspolitik*, XII 2015, Note du Cerfa 127, Studienkomitee für deutsch-franzoesische Beziehungen, (Cerfa). – S.22.

6. G. Hellmann, *Ein neuer Kalter Krieg? Russland, die NATO und der Regionalkonflikt in der Ukraine*, Bundesministerium fuer Verteidigung, www.bmvg.de (20 XI 2016); *Ukraine bittet NATO um Waffen*, 5 II 2015, Deutsche Welle, www.dw.com/de/ukraine-bittet-nato-um-waffen/a-18235165 (18 XI 2016).

7. Rede von Außenminister Steinmeier bei der Münchner Sicherheitskonferenz 2015, 8 II 2015, Auswärtiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/DE/Infoservice/Presse/Reden/2015/150208_BM_M%C3%BCSiKo.html (3 XI 2016).

8. A. Kwiatkowska-Drozd, K. Fymark, op. cit. – S.3.

9. Pressestatements von Bundeskanzlerin Merkel und dem ukrainischen Präsidenten Poroschenko in Berlin, 16 III 2015, Bundeskanzlerin, www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Mitschrift/Pressekonferenzen/2015/03/215-03-16-merkel-poroschenko.html (18 XI 2016).

10. Steinmeier hat Hoffnung auf Ukraine-Gipfel nicht aufgegeben, 15 I 2015, «Die Welt», www.welt.de/print/die_welt/wirtschaft/article136385771/Steinmeier-hat-Hoffnung-auf-Ukraine-Gipfel-nicht-aufgegeben.html (17 XI 2016).

11. Rede von Außenminister Steinmeier bei der Muenchner Sicherheitskonferenz 2015, op. cit.

12. Ibidem.

13. Według J. G. Stoessingera: «Potęga to zdolność państwa do użycia swych materialnych i niematerialnych zasobów w sposób, który wpłynie na zachowanie innych państw». Tym samym «Potęga» może zostać zdefiniowana jako zdolność do osiągnięcia postawionych przez siebie celów, poprzez zamierzone działanie, odpowiednio do posiadanych mechanizmów; Zob. S. T. Kurek, M. Sulek, J. Olszewski, *Potęga NATO w wymiarze ekonomiczno-obronnym*, Warszawa 2009. – S.31.

14. Rede von Außenminister Frank-Walter Steinmeier bei der Debatte zum Deutschen OSZE-Vorsitz 2016 im Bundestag, 12 XI 2015, Auswaertiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/DE/Infoservice/Presse/Reden/2015/151112_BM_Plenum_OSZE_neu.html (17 XI 2016); Steinmeier: Brauchen starke OSZE für Konfliktlösungen, Auswärtiges Amt, www.auswaertiges-amt.de/sid/ADFE24AA9C615A0CD5AF085A5F172625/DE/Aussenpolitik/Friedenspolitik/OSZE/Aktuell/160114-BM-OSZE-Wien.html?nn=721444 (17 II 2015); Zob. *Dialog erneuern, Vertrauen neu aufbauen, Sicherheit wieder herstellen. Programm des deutschen OSZE-Vorsitzjahres 2016*, Auswaertiges Amt, Berlin.

15. Zaangazowanie OBWE w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie, 11 XII 2014, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, www.ms.gov.pl/pl/p/wiedziobowe_at_s_pl/c/MOBILE/aktualnosci/zaangazowanie_obwe_w_rozwiazywanie_konfliktu_na_ukrainie (17 XI 2016).

16. Zob. A. Kwiatkowska-Drozd, K. Fymark, op. cit. – S.5.

17. Wir haetten uns mehr Mut gewuenscht. Stellungnahme des Ost-Ausschuss-Vorsitzenden Eckhard Cordes zur Verlaengerung der Russland-Sanktionen, 17 XII 2015, Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft, www.ost-ausschuss.de/node/1035 (15 II 2016); über wirtschaftliche Annäherung zur politischen Verstaendigung. Grußwort von Eckhard Cordes beim Deutsch-Russischen Wirtschaftsdialog, 9 XI

2015, Ost-Ausschus der Deutschen Wirtschaft, www.ost-ausschuss.de/node/1007 (16 XI 2016).

18. Gabriel wirbt fuer Aufhebung der Sanktionen gegen Russland, 25 IX 2015, «Sueddeutschezeitung», www.sueddeutsche.de/politik/moskaus-rolle-im-syrien-krieg-gabriel-wirbt-fuer-aufhebung-der-sanktionen-gegen-russland-1.2666045 (17 II 2016); SPD-Politiker wollen Sanktionen gegen Putin beenden, 28 IX 2015, «Die Welt», www.welt.de/politik/deutschland/article146952409/SPD-Politiker-wollen-Sanktionen-gegen-Putin-beenden.html (16 XI 2016).

19. Por. S. Zerko, Niemcy wobec konfliktu w Gruzji (sierpień 2008), «Biuletyn Instytutu Zachodniego» 2008, nr 1.

20. Zob. Wywiad z Prezydentem Federacji Rosyjskiej – Władimirem Putinem, przeprowadzony w dniu 17 XII 2015 r.; wyemitowany w ramach filmu dokumentalnego «Miroporjadok», autor: Władimir Sołowjow, Kanał: Rossija 1, data emisji: 20 XII 2015, www.youtube.com/watch?v=ZNhYzYUo42g (16 XI 2016).

21. Por. C. Major, Ch. Moelling, op. cit. – S.15–20.

22. K. Schuller, Westliche Einflussnahme. Der Albtraum ukrainischer Politiker, «Frankfurter Allgemeine Zeitung», 17 VIII 2015.

23. Kultura Strategiczna to zespół poglądów i opinii dominujących w społeczeństwie, dotyczących roli siły oraz zakresu jej użycia w stosunkach międzynarodowych, sposobu percepcji zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego oraz sposobu ich przeciwdziałania, stanowi podstawowy mechanizm wyjaśnienia zachowań poszczególnych państw w sferze bezpieczeństwa. Mimo różnego rodzaju podejść do istoty Kultury Strategicznej przyjmuje się, iż odzwierciedla ona poglądy wytworzone w oparciu o historycznie ukształtowany system wartości, przekonań, symboli i zwyczajów. Ogólnie rzecz biorąc ma on swoje źródła w uwarunkowaniach fizycznych (środowisko geograficzne, bogactwa naturalne, demografia, poziom rozwoju cywilizacyjnego), politycznych (doświadczenia historyczne, system polityczny, system rządów, przekonanie elit, stan obronności państwa) oraz społeczno-kulturowych (mity i symbole, myśl polityczna, dominująca ideologia); Zob. J. S. Lantis, D. Howlett, Kultura Strategiczna, [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C. S. Gray, E. Cohen, Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych, Kraków 2009. – S.94.

24. Por. K. Longhurst, Niemiecka kultura strategiczna – geneza i rozwój, [w:] Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i Niemczech, pod red. K. Malinowskiego, Poznań 2003. – S.193–218.

Lavrinenko V., professor, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kyiv), lvg2008@ukr.net

Drzewicki A., Dr., Institute of International Studies, University of Wrocław (Poland, Wrocław), lvg2008@ukr.net

The war in Ukraine, as the implementation of German policy on conflict prevention

From a German perspective, the process of developing mechanisms for conflict prevention is the strengthening of existing tools of influence on armed conflicts. They allow German security policy to be more flexible. The authors make an attempt to explore the mechanisms that go beyond the existing framework of the implementation of the German Security Policy, due, on the one hand, the classical tools of diplomacy, on the other hand, the fear of the use of military means. As a result of the German policy of preventive diplomacy techniques play a crucial role political, diplomatic, financial, in the countries involved in the conflict (civil mechanisms). This reflects the idea of the «primacy of civil over the military». However, in the Russian-Ukrainian conflict, the German security policy has met with the problem from the point of view of the functioning of international order, it seems insurmountable, namely: aggressive, neo-imperialist policy of Russia. This fact greatly reduces the possibility of effective Berlin to influence the situation in Ukraine. The authors conclude that the Russian-Ukrainian conflict poses new challenges to the German security policy that can lead, on the one hand, to improve the effectiveness of mechanisms for conflict prevention, on the other hand – to the collapse of the existing ideas about the real effectiveness of activities that existed before time.

Keywords: Federal Republic of Germany (FRG), preventive diplomacy, conflict prevention, the Russian-Ukrainian conflict, Ukraine, Russia, the security policy, the German-Russian relations, Norman format for Security and Cooperation in Europe (OSCE).

Lavrinenko V., професор, Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова (Україна, Київ), lvg2008@ukr.net

Джевіцькі А., д-р, Інститут міжнародних досліджень Вроцлавського університету (Польща, Вроцлав), lvg2008@ukr.net

Війна в Україні як поле реалізації німецької політики запобігання конфліктам

З точки зору Німеччини, процес розробки механізмів щодо запобігання конфліктам служить зміцненню існуючих інструментів впливу на збройні конфлікти. Вони дозволяють німецькій політиці безпеки бути більш

гнучкішою. Автори статті роблять спробу дослідити механізми, які дають можливість вийти за межі існуючих рамок реалізації німецької політики безпеки, що обумовлені, з одного боку, інструментами класичної дипломатії, а з іншого боку, страхом використання військових засобів. В результаті в німецькій політиці превентивної дипломатії вирішальну роль грають методи політичні, дипломатичні, фінансові в країнах, які втягнуті в конфлікт (цивільні механізми). Це відображає ідею «примату цивільного над військовим». Однак у російсько-українського конфлікту німецька політика безпеки зустрілася з проблемою, яка з точки зору функціонування міжнародного порядку, видається нездоланною, а саме: агресивна, неоімперіалістична політика Росії. Цей факт значно знижує можливість ефективного впливу Берліна на ситуацію в Україні. Автори приходять до висновку, що російсько-український конфлікт ставить нові виклики німецькій політиці безпеки, які можуть призвести, з одного боку, до підвищення ефективності механізмів щодо запобігання конфліктам, з іншого боку – до краху існуючих уявлень про реальну ефективність заходів, які існували до цього часу.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина (ФРН), превентивна дипломатія, запобігання конфліктам, російсько-український конфлікт, Україна, Росія, політика безпеки, німецько-російські відносини, Нормандський формат, Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

* * *

УДК 32.321.01:009+111.172

Угрин Л. Я.,
кандидат політичних наук, доцент, докторант
кафедри теорії та історії політичної науки,
Львівський національний університет
ім. Івана Франка (Україна, Львів), uhryn_l@ukr.net

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСУ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Досліджено історико-філософські передумови формування дискурсу політичної ідентичності у класичний період. На основі аналізу філософських джерел з'ясовано, що наукове осмислення поняття «ідентичність», започатковане в античній філософії, здійснювалося в контексті проблеми тотожності як основної характеристики буття, вияву цілісності і неподільної сутності людини в умовах зовнішніх змін. Дослідження ідентичності у класичній філософії пов'язані також з розвитком понять «індивідуальність», «суб'єкт», «самосвідомість», «самість». Суспільними передумовами субстанціональної інтерпретації ідентичності була її однозначна і жорстка приписаність в соціально-становій структурі; відтак проблема ідентичності для людини мала метафізичний, а не суспільно-політичний характер. З початком процесів модернізації відбувається зміна ідентифікаційних координат з релігійних на соціокультурні і історичні, досліджуються колективні форми ідентичності (народ, нація), хоча домінування субстанціональної інтерпретації індивідуальної тотожності переносилось на її колективні форми.

Ключові слова: ідентичність, тотожність, самість, самосвідомість, субстанціональність, суб'єкт, індивідуальність.

Поняття «ідентичність» стало невід'ємним елементом сучасного політологічного дискурсу. Більшість вчених, навіть попри критичне сприйняття поняття чи концепту ідентичності, наголошують на його поширеності й вагомості для розуміння суспільно-політичних процесів. Р. Брубейкер, критикуючи саме використання поняття, назвав ідентичність «ключовим терміном у загальноживаній ідіомі сучасної політики» [4, с. 61], без якого, «ключові питання не можуть бути помислені» [21, р. 2].

Інтерес до ідентичності, яка стала важливою «категорією практики і категорією аналізу» [4, с. 68], плюралізму теоретичних підходів, міждисциплінарність поняття зумовили і багатозначність його інтерпретацій, і живання як поняття, яке «само собою розуміється». Численні визначення (соціальна, культурна, національна, і т.п.) і прикметники (гібридна, множинна, плинна і т.п.), максимальне розширення змісту, яке вкладається в поняття «ідентичність», створюють труднощі в дотриманні рамок предметного поля його аналізу в межах соціальних наук. Ідентичність загалом постає проблематичним і незавершеним концептом, а спроби